

ПРОЧЕТЕНО ОТ НАС

Снимка: Мартин Стефанов

Худ. оформление: Мартин Стефанов

ЗА СПЕЦИАЛИЗИРАНИЯ ПРЕВОД – ОТ ПРАКТИКАТА

КЪМ ТЕОРИЯТА

Рецензия¹

Борислав Борисов

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Ако си позволим да перифразираме думите на Наполеон, изречени преди няколко века, „Зад всеки успял мъж стои една силна жена.“, то по отношение на превода те би трябвало да звучат по следния начин: „Зад всеки успешен превод стои един добър преводач.“. Съвсем резонно е в такъв случай да се запитаме какво всъщност представлява успешният превод и кой преводач действително е добър, а отговорите на тези въпроси могат да бъдат открити в монографията на Елена Крейчова *Преводът и неговите предизвикателства*. Базирана на солиден професионален опит в областта на превода и на задълбочени научни познания по транслатология, книгата успява да въведе читателя в света на едно „интелектуално предизвикателство“, каквото за авторката се оказва преводът. Макар че в текста многократно се коментира защо превеждането почти винаги е предизвикателство пред преводача, може би най-краткият отговор намираме още в уводните думи на книгата: „той (преводът) дава поле за изява не само на езиковите умения и компетенции по чуждия език, но подлага на изпитание и познаването на родния език, поставя високи изисквания както към общата култура на преводача, така и към специализираните му познания и работата с информация в много сфери на целия ни живот“ (стр. 5).

Вероятно заглавието на книгата би привлякло вниманието на читатели, които професионално се интересуват от художествения превод, но определено няма да останат разочаровани, когато узнаят, че тя е посветена на т.нар. специализиран превод (устен и писмен). Усещането, че преводът на художествена литература (а и самата тя като такава) не

¹ Elena Kreychova. *Prevodat i negovite predizvikatelstva*. Izdatelstvo „Paradigma“, 2020, 164 str. [Елена Крейчова. *Преводът и неговите предизвикателства*. Издателство „Парадигма“, 2020, 164 стр.]

ЗА СПЕЦИАЛИЗИРАНИЯ ПРЕВОД – ОТ ПРАКТИКАТА КЪМ ТЕОРИЯТА

остава отвъд научните и професионални интереси на Елена Крейчова, се потвърждава и от избрания от нея интересен подход за въвеждане в тематиката на отделните текстове, съставляващи книгата. Имам предвид цитатите, които изпълняват ролята на мотото – нещо, често срещано именно в художествената литература. Включването на такива цитати в настоящата книга не само загатва в синтезиран вид основната концепция на съответния текст, който въвеждат, но и показва (поне аз така го интерпретирам), че преводът може само условно да се разделя на художествен и специализиран, на устен и писмен и т.н., но по своята същност е изключително труден и отговорен процес на предаване на смисли и послания, а не на буквализиране и формализиране, „защото буквата убива, а духът оживотворява“ (стр. 7). Това съвсем точно кореспондира и с твърдението на авторката, че „целта на превода и на преводача е т.нар. функционално еквивалентен превод“, като по този начин се отваря поле за дискусия какво представлява верният превод и докъде може да стигне свободният превод (стр. 15), респективно кога можем да говорим за превод на смисъл, а не на думи.

Появата на настоящата книга бих определил като съвсем навременна, понеже в нея се засягат редица актуални въпроси, които биха могли да фокусират вниманието върху спецификата на специализирания превод, до който всекидневно се докосваме, без дори да си даваме сметка, че зад него най-често се крие трудът на анонимни преводачи (за разлика от преводачите на художествена литература), на чийто професионализъм понякога може да бъде поставена на карта човешка съдба. Най-отчетливо тук се открояват съдебните преводи (от разпити, дела и т.н.), преводите на медицинска документация (експертизи, консултации и т.н.), на упътвания или инструкции за работа с различни уреди или машини. Причините, които ми дават основание да определя този труд като навременен, са следните: първо, членството в Европейския съюз предполага засилен интерес към хора, подготвени качествено да извършват преводаческа дейност на различни равнища в неговата структура, а специализираният превод досега е бил в някаква степен маргинализиран по отношение на подготовката на преводачите и тази книга се фокусира именно върху този вид превод; второ, реабилитира се трудът на преводача на специализирани текстове, понеже в голяма степен той се възприема от обществото като нещо подразбиращо се по презумпция, щом е налице владение на поне два езика, а и не предполага влизане „в светлината на прожекторите“, както е в случая с преводачите на художествена литература, които биват

отличавани и награждавани за своите постижения в преводаческата си дейност; трето, споделя се личен опит на преводач на специализирани текстове в устна и писмена форма, натрупан „на терен“, което прави изводите, изпитаните вече техники за работа и съветите, каквито авторката дава за обучение на такъв тип преводачи, много по-достоверни, ценни и приложими в практиката; четвърто, създава се увереност, че професията на специализирания преводач е перспективна и си заслужава човек да се посвети на нея; пето, развенчава се митът, че преводът на специализирани текстове е в основата си механично предаване на терминологична лексика и не изисква онова майсторство и творчески подход по отношение на изказа и подбора на езикови средства, което обикновено се приписва на преводачите на художествена литература.

Кой друг би могъл да се справи най-добре със специализирания превод, ако го няма добре подготвеният филолог, който е в състояние едновременно да възприеме един специализиран текст, да анализира неговата езикова страна на различни равнища и да го предаде на езика цел адекватно, без да е дипломиран специалист в съответните области? Това, разбира се, е постижимо само ако преводачът филолог е приел за себе си максимата, че винаги има какво ново да научи, че постоянно трябва да е в готовност да се учи и че всеки следващ превод е поредното предизвикателство пред преводаческите му умения. Поне такава е усещането, което Елена Крейчова оставя у своята книга.

В заключение бих си позволил отново да прибегна до перифразиране, но този път на думите на носителя на Нобелова награда за литература Жозе Сарамаго, който казва: „Писателите създават националната литература, преводачите създават световната литература“. В контекста на книгата на Елена Крейчова бих могъл да обобщя, че преводачите на художествена литература правят достъпен и споделен натрупания житейски опит на човечеството, докато преводачите на специализирана литература ни дават усещането, че последиците от издигането на Вавилонската кула са напълно преодолими.